

Н.А.Ляйко, дацэнт

А.І.Фядорына, ст. выкладчык

АКТИВІЗАЦЫЯ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ ПА КУРСЕ “КАТАЛАГІЗАЦЫЯ ДАКУМЕНТАЎ”

Ва ўмовах пастаяннага росту інфармацыі і выкарыстання сучасных тэхналогій адным з асноўных паказчыкаў педагагічнага майстэрства выкладчыкаў з’яўляецца ўменне арганізаваць на пэўным узроўні самастойную работу студэнтаў, навучыць іх набываць веды і творча выкарыстоўваць у практычнай дзейнасці. Тэорыя педагогікі і практыка пераконваюць, што гэтыя веды, якія засвоены ў працэсе самастойнай работы, паступова дапаўняюцца, развіваюцца, становяцца неабходнымі.

У курсе “Каталагізацыя дакументаў” разглядаюцца пытанні бібліяграфічнага апісання, індэксавання дакументаў, арганізацыі, вядзення, рэдагавання і выкарыстання як традыцыйных, так і аўтаматызаваных інфармацыйна-пошукавых сістэм (ІПС).

Каталагізацыя ў апошнія 20 гадоў развіваецца не толькі эвалюцыйна, але і рэвалюцыйна. Нездарма сцвярджаюць, што ў другой палове ХХ ст. яна стала полем выпрабаванняў на моц, прафесійную і псіхалагічную мабільнасць. Трэба памятаць, што менавіта “каталагізатары былі піянерамі бібліятэчнай аўтаматызацыі” (Клим И.Л. Каталогизация на пороге III тысячелетия // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Материалы конф. Судак, Автономная Республика Крым, Украина, 1998. — М., 1998. — Т. 2. — С. 703).

Таму ў курсе “Каталагізацыя дакументаў” мы імкнемся далучаць студэнтаў да ведання не толькі традыцыйнай, але і аўтаматызаванай каталагізацыі. Падрыхтоўка прафесійных бібліятэчных работнікаў ажыццяўляецца з улікам прымянення сучасных інфармацыйных тэхналогій. Пры арганізацыі самастойнай работы таксама звяртаем увагу на гэта.

Асаблівасці арганізацыі самастойнай работы студэнтаў па дысцыпліне “Каталагізацыя дакументаў” у значнай ступені залежаць ад значнасці яе ў практычнай дзейнасці, ад выкарыстання ва ўсіх працэсах бібліятэчнай работы на працягу дзейнасці спецыяліста ва ўмовах бібліятэчнай практыкі і за яе межамі. У прыватнасці, веды ў галіне каталагізацыі неабходны не толькі бібліятэчным работнікам, а ў значнай ступені і тым, хто займаецца навуковай працай. Да гэтых ведаў адносяцца і бібліяграфічнае апісанне, і падбор літаратуры для задавальнення запытаў карыстальнікаў інфармацыі, і веданне інфармацыйна-пошукавых моў пры выкарыстанні сучасных інфармацыйных тэхналогій, і інш. Таму адпаведныя

патрабаванні пры вывучэнні дысцыпліны прад'яўляюцца як да студэнтаў, так і да выкладчыкаў.

Звернем увагу на актуальныя пытанні актывізацыі самастойнай работы студэнтаў, праблемы ў засваенні курса і перспектывы далейшага развіцця і выкарыстання інфармацыйных рэсурсаў бібліятэк.

Для актывізацыі самастойнай работы студэнтаў намі праводзяцца заняткі ў форме дзелавых гульняў у бібліятэках, ажыццяўляецца безмашынны кантроль, з мэтай зацікаўленасці студэнтаў аналізуюцца і дапрацоўваюцца тэблiцы класіфікацыі, распрацоўваюцца індывідуальныя заданні.

Разам з тым на сучасным этапе, калі асноўнай функцыяй бібліятэкі з'яўляецца інфармацыйная і больш паловы бібліятэк Рэспублікі Беларусь пачалі выкарыстоўваць сучасныя тэхналогіі, значная ўвага надаецца вывучэнню якасці і эфектыўнасці ўжывання як традыцыйнай, так і аўтаматызаванай каталагізацыі, у прыватнасці стварэнню, фарміраванню і выкарыстанню інфармацыйных рэсурсаў.

Перш-наперш неабходна зацікавіць студэнтаў гэтай дысцыплінай, падкрэсліваючы яе значэнне і перспектыву выкарыстання ў практычнай дзейнасці. Таму асаблівая ўвага надаецца ўводнай лекцыі, у якой разглядаюцца структура, стан, праблемы, развіццё і перспектывы выкарыстання ІПС. Кожная наступная лекцыя дапаўняе і развівае ўводную, ні ў якім разе не павінны траціцца тэмп, абгрунтаванне стымулу і ўвагі да вывучэння прадмета, неабходнасці пастаяннага і паступовага яго пазнання і практычнага замацавання матэрыялу.

Значная ўвага надаецца семінарскім заняткам, у час якіх студэнты дэманструюць вынікі самастойнай работы, валоданне тэарэтычным матэрыялам, уменне аналізаваць і выкарыстоўваць вучэбныя, навуковыя, нарматыўныя і метадычныя матэрыялы, у якіх разглядаюцца асобныя пытанні.

Асаблівая ўвага надаецца лабараторным заняткам, дзе студэнты выкарыстоўваюць тэарэтычныя веды, набываюць практычны вопыт. Падрыхтоўка і правядзенне семінарскіх і лабараторных заняткаў адлюстроўваюць станючыя бакі заняткаў па курсе і іх праблемы. Станючым з'яўляецца тое, што да лабараторных заняткаў студэнты павінны рыхтавацца, інакш іх вынік будзе мець мала карысці, не апраўдае сябе. Заняткі неабходна арганізоўваць належным чынам, выкарыстоўваць найбольш цікавыя і эфектыўныя формы для таго, каб не расчараваць навучэнцаў, падтрымаць жаданне і цікавасць да працы.

Наша работа ў гэтым напрамку пераконвае, што для актывізацыі самастойнай работы студэнтаў неабходна пашырыць традыцыйныя формы правядзення заняткаў, удасканалваць іх. Для гэтага трэба шырэй выкарыстоўваць бібліятэкі розных тыпаў, павялічыць колькасць гадзін на аўтаматызаваную каталагізацыю.

Важна забяспечыць лабараторныя заняткі неабходнай літаратурай: табліцамі УДК, новымі інструкцыйна-метадычнымі матэрыяламі па каталагізацыі (Библиографическое описание электронных ресурсов: Метод. рек. — М., 1997. — 29 с.), даведачнымі і тэрміналагічнымі слоўнікамі. Няма кніг па арганізацыі, вядзенні і выкарыстанні электроннага каталога (Создание электронного каталога: из опыта работы РГБ / Сост. О.А.Лавренова. — М., 1996. — 80 с.), недастаткова матэрыялаў канферэнцый, што праходзілі ў Крыме, дзе разглядаліся новыя патрабаванні да уніфікацыі і стандартызацыі ў галіне каталагізацыі і праблемы выкарыстання сучасных тэхналогій, лінгвістычнага забяспячэння АБІС, асаблівасцей выкарыстання фарматаў, стварэння электроннага каталога і інш. Няма таксама новых падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў па курсе. Таму пры падрыхтоўцы да заняткаў выкарыстоўваем артыкулы, змешчаныя ў спецыяльных перыядычных выданнях, сярод якіх

артыкулы А.А.Віслава, Т.А.Бахтурынай, Н.Н.Каспаравай, Э.Ш.Лабанавай, Э.Р.Сукіасяна і публікацыі беларускіх спецыялістаў, што маюць дачыненне да праблем стварэння і выкарыстання электроннага каталога ў Беларусі (артыкулы Г.М.Алейнік, С.У.Ільіной, Л.А.Краўцовай, П.І.Лапо, А.І.Фядорынай, М.А.Яцэвіча і іншых), інфармуем студэнтаў аб праблемах стварэння і перспектывах выкарыстання BELMARC і зводнага электроннага каталога ў Беларусі.

Як карткавыя каталогі ўступаюць месца электронным, так і цэнтралізацыя каталагізацыйных працэсаў уступае месца кааперацыі і абмену запісамі паміж бібліятэкамі. З прымяненнем сучасных тэхналогій мяняюцца паняцці аб тыпалогіі і сістэме каталогаў. Замяніць сістэму каталогаў можна будзе адным — электронным каталагам (ЭК).

Тлумачым студэнтам, што ЭК звычайна адносяць да формы каталогаў, але не ўпамінаюць сярод відаў каталогаў. З пункту гледжання каталагізацыі гэта не зусім дакладна. Сапраўды, ЭК азначае не сутнасць, а форму. Але калі прааналізаваць ЭК, разгледзець віды каталогаў, то заўважым, што ЭК можа ажыццяўляць усе віды пошуку, адказаць на ўсе тыпы запытаў, хаця і не групуе бібліяграфічныя запісы па якой-небудзь прымеце.

Пры выкарыстанні новых тэхналогій звяртаем увагу, што на сучасным этапе каталог страціў сваю адасобленасць, абмежаванасць рамкамі адной бібліятэкі. Пры выкарыстанні новых тэхналогій бібліятэчныя каталогі ператварыліся ў “вароты“, якія адкрываюць чытачам магчымасць карыстацца сушэветнай інфармацыяй.

Каб данесці гэтую інфармацыю да студэнтаў, пераканаць іх, паказаць перавагу ЭК перад традыцыйнымі, неабходна мець хаця б невялікую базу даных, макет ЭК. Вядома, мы шукаем выйсце, практычныя заняткі па вядзенні і выкарыстанні ЭК праводзім у бібліятэках. Мэтазгодна было б у лабараторыі

фондаў і каталогаў мець хаця б адзін камп'ютэр, на якім у час заняткаў можна было б тое, аб чым гаворыцца, паказаць і даць студэнтам магчымасць папрацаваць самастойна.

Для забеспячэння самастойных заняткаў па курсе намі падрыхтаваны вучэбны дапаможнік. Працуем над практычным дапаможнікам па выкарыстанні адаптаванага выдання ББК у Беларусі.

Такім чынам, для адпаведнай арганізацыі і актывізацыі самастойнай работы студэнтаў па курсе “Каталагізацыя дакументаў” і фарміравання прафесійных уменняў і навыкаў трэба пастаянна звяртаць увагу на ўдасканаленне ўсіх відаў заняткаў і забеспячэнне студэнтаў неабходнымі вучэбнымі і даведачнымі выданнямі. У першую чаргу неабходна:

1) пашыраць формы правядзення семінарскіх і лабараторных заняткаў па традыцыйнай каталагізацыі і павялічваць колькасць заняткаў па аўтаматызаванай каталагізацыі;

2) павялічваць колькасць творчых заданняў не толькі для студэнтаў ФЗН, але і дзённай формы навучання, выкананне якіх патрабуе ўмоў канкрэтнай бібліятэкі;

3) надаць належную ўвагу лабараторным заняткам у форме дзелавой гульні ў бібліятэках, праводзіць іх не толькі на базе бібліятэкі нашага ўніверсітэта, але і іншых тыпаў бібліятэк з улікам спецыялізацыі;

4) аднавіць практыкум “Машыначытаемая каталагізацыя” для студэнтаў V курса;

5) папоўніць бібліятэку ўніверсітэта і лабараторыю фондаў і каталогаў новымі вучэбна-метадычнымі і даведачнымі матэрыяламі па арганізацыі тэхналагічных працэсаў каталагізацыі ва ўмовах аўтаматызацыі;

6) выпісаць на кафедру бібліятэказнаўства спецыяльны часопісы “Библиотека”, “Библиотековедение”, “Научные и технические библиотеки”, “Бібліятэчны свет”, таму што на іх

старонках часта друкуюцца нарматыўна-метадычныя, заканадаўчыя і іншыя матэрыялы па курсе;

7) выдаць вучэбны дапаможнік “Каталагізацыя дакументаў”.

Ч.1. Бібліяграфічнае апісанне дакументаў”;

8) закончыць падрыхтоўку і выдаць практычны дапаможнік “ББК і яе выкарыстанне ў Рэспубліцы Беларусь”.

Выкананне вышэйназваных рэкамендацый будзе садзейнічаць арганізацыі і актывізацыі самастойнай работы студэнтаў, фарміраванню прафесійных уменняў і навыкаў, падрыхтоўцы творчай асобы навучэнца, у будучым высокакваліфікаванага спецыяліста.